

XVII Seminari d'Història Econòmica i Social

Les muntanyes i els homes. Societat, economia, història (segles IX-XIX)

(Girona, Universitat de Girona-Facultat de Lletres, 5 i 6 de novembre de 2004)

Joaquim Alvarado i Costa

(Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines)

La visió habitual que hom té de les zones de muntanya és la d'unes regions aïllades, completament condicionades pel medi natural, alienes a les evolucions econòmiques i socials que es viuen paral·lelament a les planes o a les regions costaneres. En el dia d'avui, l'economia del Pirineu català gira al voltant de les possibilitats generades per la pràctica de l'esquí i per l'auge recent del turisme rural, elements que, en certa manera, han atenuat la crisi patida per aquestes regions al llarg del segle XX, però la imatge que desprenen és de no haver participat de les millores econòmiques i socials viscudes en els darrers decennis. En aquest context, s'ha entès que aquesta situació d'aïllament i d'evolució clarament diferenciada de les altres regions ha estat una constant en la història de les zones de muntanya.

L'objectiu de la dissetena edició dels Seminaris d'Història Econòmica i Social, organitzats anualment pel Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, fou deixar de banda definitivament aquesta visió. L'objecte d'anàlisi foren les economies de muntanya des de l'època medieval fins al segle XIX. Tal com va fer constar Rosa Congost en la presentació del Seminari, el que es pretenia era tallar amb tots aquests tòpics i presentar la muntanya com una cosa molt més dinàmica del que s'ha cregut. Les diferents comunicacions presentades van coincidir a aportar dades que remar-

caven la participació activa de les regions muntanyenques en l'evolució econòmica general, tot i que, evidentment, el medi natural condicionà fortament l'evolució d'aquestes regions.

Andorra va ser l'objecte d'anàlisi de les tres primeres comunicacions. Roland Viader va estudiar l'economia senyorial d'Andorra durant l'època medieval, i va incidir particularment en qui eren els beneficiaris de les diferents rendes que els pagesos andorrrans estaven obligats a abonar. Va detectar que, sobretot a partir del segle XIV, es consolidaren una sèrie de famílies que imposaren la seva lògica econòmica a la regió. Tot seguit, Olivier Codina va analitzar el comerç a les comunitats de muntanya andorranes a l'època moderna. La seva comunicació, que desenvolupava part de la seva recent tesi de doctorat, la centrà en dos aspectes: la ramaderia, en què destaca l'existència d'unes companyies que disposaven de la major part del ramat andorrà, la destinació final del qual eren les carnisseries de Barcelona; i la siderúrgia. Andorra disposà de fargues des del segle XVII, productores de ferro destinades al mercat català, les quals foren una font d'atracció de població. Finalment, Domènec Bascompte va analitzar el paper de l'agricultura a Andorra als segles XVI-XVIII a partir de la premissa que els estudis tradicionals han incidit en el paper dels prats per a les pastures i han oblidat els conreus. Les diferents dades que el ponent va

anar exposant li permeteren concloure que l'agricultura tingué una gran importància a Andorra durant l'època moderna, la seva davallada i desaparició ha estat un fenomen recent.

Les sessions següents se centren en el cas català. M. Àngels Sanllehy analitzà el paper dels comunals a la Vall d'Aran a l'època moderna. L'autora detectà un aprofitament individual dels comunals i una organització col·lectiva de la ramaderia. El comerç de la fusta i l'arrendament de pastures permeté l'enriquiment d'algunes famílies. A partir del segle XVIII, es començaren a tancar terres, indicador del triomf de l'individualisme agrari enfront de les pràctiques col·lectives. En la segona part de la comunicació, Josep M. Bringué analitzà el mateix fenomen al Pallars Sobirà, i va incidir particularment en l'oposició entre les famílies més fortes, que volien fer-se amb el control dels recursos, i la resta de la població, que intentava mantenir els usos comunals tradicionals.

Jacinto Bonales analitzà les repercussions socials que comportà per al Prepirineu català la implantació del règim liberal. L'autor indicà com en els pobles es constituïren juntes veïnals per a la defensa dels interessos comuns dels habitants enfront els nous poders públics. El paper d'aquestes juntes fou fonamental per al manteniment de bona part de les terres i dels usos comunals durant l'època de les desamortitzacions. Tot seguit, Tünde

Mikes analitzà les comunitats de la vall de Ribes en els segles XVII i XVIII, caracteritzades per l'autogovern i autogestió de la seva vida i política interior i dels recursos naturals de la zona. La ponent presentà diversos casos de gestió i explotació dels recursos de diferents pobles de la vall.

Gabriel Jover presentà el cas de la serra Tramuntana de Mallorca. L'autor parlà de l'extensió de la ramaderia a gran escala a l'illa que aviat entrà en conflicte amb els usos comunals vigents. A partir del segle XVI, la manca de noves pastures i la seva baixa qualitat obligà a cercar altres fonts de riquesa. L'olivera fou el conreu que s'estengué per la zona a partir d'aleshores. Tornant al Principat, Pere Gifre analitzà l'economia de la zona del Penó de Rocabertí (Alt Empordà), concretament el paper de les universitats de la zona, que es dotaren d'una àmplia xarxa de privilegis per a la seva organització col·lectiva. El ponent insistí en el paper de la ramaderia, concretament, en l'existència de contractes de *gasalla*, pels quals, l'arrendador cedia el bestiar i els arrendataris l'engreixaven, i els guanys anaven a mitges. Els principals propietaris de la regió disposaven de gran nombre de caps de bestiar cedits a *gasalla* per a la seva explotació. Jordi Abella presentà l'activitat desenvolupada per l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu, i, des d'una anàlisi antropològica, va plantejar com el Pirineu ha evolucionat, no és una cultura tancada en si mateixa. Després de presentar els

projectes desenvolupats des del 1994, Ignasi Ros analitzà la transhumància en els segles XIX i XX, una activitat encara existent avui en dia. En la seva comunicació, Ros traçà les diferents línies transhumants dels bestiaris pirinencs cap a Espanya i França en els darrers dos segles.

El seminari concloué amb les principals conclusions que extraïren els coordinadors del Seminari, Josep M. Bringué i M. Àngels Sanllehy, i amb el corresponent debat entre tots els assistents. La major importància de l'agricultura del que s'ha cregut; el paper del mercat i la producció industrial com a elements per trencar les situacions d'aïllament d'aquestes regions, i els fenòmens de progressiva diferenciació social viscuts per les comunitats de muntanya foren alguns dels elements que es consideraren com a conclusions de les jornades. D'aquesta manera, a partir dels elements que aparegueren al llarg del Seminari, cal que trenquem amb la munió de tòpics associats a la muntanya com a zona aïllada, tancada en si mateixa i on l'evolució històrica ha estat molt menys dinàmica que a la plana. Esperem que les idees exposades facilitin l'aparició de nous estudis que ens permetin un coneixement més exacte de l'evolució històrica i socioeconòmica d'aquestes regions.

II Congrés d'Història marítima de Catalunya

(Barcelona, 10-12 de novembre de 2004.
Museu Marítim)

En aquesta segona edició del Congrés d'Història Marítima de Catalunya el Museu Marítim de Barcelona ha volgut potenciar una de les línies de recerca que es van definir l'any 2001. Així, aquest cop el Congrés gira al voltant de la marina medieval catalana. Bàsicament es tracta de recollir l'estat de la qüestió pel que fa als estudis sobre els aspectes marítims de la nostra marina medieval. Malgrat l'existència de fóruns especialitzats en el món medieval a l'àmbit català, no hi ha un espai de trobada propi per a tots aquells que treballen en el camp concret de la cultura marítima.

El II Congrés d'Història Marítima de Catalunya es va celebrar els dies 10, 11 i 12 de novembre de 2004, i es va organitzar en cinc sessions articulades al voltant de cinc grans àrees temàtiques:

* Àrea de ports i mercats, presidida per la Dra. Roser Salicrú (CSIC) amb la conferència: *Els catalans a la Mediterrània medieval*.

* Àrea de ciències nàutiques, presentada per la Dra. Mercè Comes (UB) amb la ponència *Ciència i cultura a la Catalunya medieval. Aplicació a la navegació*.

En el marc d'aquesta sessió es va presentar un projecte de recerca que, amb el títol "Coca / nau mediterrània", vol impulsar el Museu Marítim en col·laboració amb diversos museus i institucions espanyoles i estrangeres.

* Àrea de drassanes i construcció naval, presidida pel Dr. An-

toni Riera (IEC) amb la conferència *Les Drassanes Reials de Barcelona als segles XIV i XV: construcció i funcionament*.

* Àrea de miscel·lània, que acull totes les comunicacions que no tenen la marina medieval com a centre d'interès. L'àrea va ser presidida pel Prof. Xavier Moreno amb la conferència: *Fernando Arranz: una aproximació biogràfica*.

* La darrera sessió va ser dedicada a l'Àrea de dret i institucions, presentada pel Dr. Rafael Conde (ACA) amb la conferència: *El Consolat de Mar*.

El Congrés es va tancar amb un emotiu acte d'homenatge al Dr. Hernández-Yzal, estudiós del dret marítim en general i responsable d'una monumental edició dels Costums Marítims.

No hi ha hagut ponències o comunicacions que tinguin un interès concret des del punt de vis-

ta etnològic, probablement perquè es tracta d'un marc cronològic llunyà.

Cada àrea va incloure, a més a més de les diferents intervencions de presentació, comunicacions de gran interès, fins a un total de 22. Tant des del punt de vista de la participació, com des del punt de vista científic el Congrés ha estat un èxit. Cal recordar que les actes del I Congrés es van presentar en format CD-ROM durant aquest segon Congrés i que ja s'està treballant en l'edició de les actes del II Congrés.

La voluntat del Museu Marítim de Barcelona i de les altres entitats col·laboradores és la de preparar un tercer Congrés, per celebrar al novembre del 2006, i que probablement tindrà com a lema "Viatges i viatgers". Esperem que en aquesta nova edició les recerques en el camp de l'etnografia siguin presents.

L'organitzador del Congrés ha estat el Museu Marítim de Barcelona, amb la participació d'importantes institucions: la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, el Centre de Logística i Serveis Marítims (UPC), el Museu d'Història de Catalunya, el Museu d'Història de la Ciutat i la Societat Catalana d'Història de la Ciència i la Tècnica (Filial de IEC) i la col·laboració d'altres.

